

Warszawa, 15.03.2016

Prof. dr hab. Ewa Latoszek
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Kolegium Ekonomiczno- Społeczne
Katedra Unii Europejskiej im. J. Monneta

Recenzja rozprawy doktorskiej
pt. „Federalizm fiskalny a Unia Gospodarcza i Walutowa”
przygotowanej przez mgra Tomasza Rosiaka
pod kierunkiem naukowym prof. zw. dr hab. Alojzego Z. Nowaka

Przedłożona do oceny rozprawa, przygotowana bardzo dużym nakładem pracy liczy ponad 230 stron, w tym 225 stron zasadniczego tekstu, uzupełnionego spisem tabel, wykresów i rysunków oraz obszerną bibliografią (11 stron polskich i zagranicznych, głównie angielskich publikacji, z których większość wydana została po 2000 roku).

Rozprawa, oprócz wstępu i zakończenia składa się z 4 następujących rozdziałów:

- I. Federalizm fiskalny- zarys „architektury”
- II. Dysfunkcje Unii Gospodarczej i Walutowej- wybrane aspekty
- III. Unia Gospodarcza i Walutowa przed kryzysem a federalizm fiskalny
- IV. Reformy Unii Gospodarczej i Walutowej a model federalizmu fiskalnego

Treść przygotowanej recenzji obejmuje ocenę naukowego charakteru dysertacji, w tym:

- oryginalności i wagi podjętej tematyki badawczej,
- poprawności przedstawienia problemu badawczego, formułowania celu i hipotez badawczych - poprawności doboru metod badawczych i posługiwania się nimi,
- stopnia realizacji celów,

- opinię na temat wiedzy doktoranta w zakresie problematyki pracy i znajomości literatury przedmiotu.

Poza oceną ww. aspektów dokonano również oceny formalnej strony rozprawy, tj.: układu treści, zgodności tytułu pracy i poszczególnych części z ich zawartością oraz strony redakcyjnej pracy.

1. Uzasadnienie wyboru tematu, cele i hipotezy, metody badawcze

Recenzowana praca stanowi aktualną i ważną pozycję w polskiej literaturze ekonomicznej dotyczącą wybranych zagadnień ze sfery szeroko rozumianej integracji walutowej, rozpatrywanej przez pryzmat Unii Gospodarczej i Walutowej. Autor w sposób oryginalny, a także transparentny przeprowadził obszerną i wyczerpującą analizę kluczowych zagadnień z badanego obszaru, popartą szerokim odniesieniem do teorii, co niewątpliwie umożliwiło świadomą weryfikację hipotez badawczych i poszerzenie poziomu wiedzy z zakresu tematycznego poruszanego w rozprawie. Prezentowane materiały są odpowiedzią na niezwykle aktualne problemy współczesnej gospodarki związane z integracją walutową państw członkowskich Unii Europejskiej w kontekście wdrożenia w jej ramach systemu federalizmu fiskalnego. Biorąc pod uwagę zakres przedmiotowy, praca jest bogatym przeglądem zagadnień dotyczących integracji gospodarczej i walutowej w UE ujmowanych wieloaspektowo, ze szczególnym odniesieniem do dysfunkcji występujących w ramach Unii Gospodarczej i Walutowej oraz zagadnień federalizmu fiskalnego w kontekście jego genezy, uwarunkowań, przyczyn, jak również kierunków i spełnia ona wymogi stawiane oryginalnym pracom twórczym. Treść recenzowanych materiałów odpowiada zakreślonemu w tytule tematowi pracy. Niewątpliwym atutem opracowania jest obiektywizm w prezentowaniu najistotniejszych zagadnień i tematów. Autor konsekwentnie stara się unikać stronniczości i oceniania badanych kwestii bez naukowego uzasadnienia – tam, gdzie nawiązuje do doktryny ekonomicznej, prezentuje gamę różnorodnych podejść i koncepcji ze wskazaniem na ich słabe i mocne punkty, zarówno w kontekście teorii, jak i praktyki.

Chciałabym jeszcze dodać, że zawsze wyniki podejmowanych zobowiązań naukowo-badawczych w zakresie określonym przez wyznaczone cele uzależnione są od stopnia zaangażowania Autora w ich realizację, we wszystkich etapach postępowania analityczno-badawczego. Dotyczy to zarówno precyzyjnego określenia owych zamiarów, jak i systematycznego i konsekwentnego ich wykonania. Tak właśnie jest w przypadku ocenianej przeze mnie pracy. Mogę bowiem już w tej części recenzji wyrazić uznanie dla wyboru przez

Autora tematu pracy oraz skutecznych metod i sposobów wywiązywania się z przyjętych w niej zobowiązań naukowych. Przyjęta i konsekwentnie wypełniona treścią struktura rozprawy jest wyrazem systematyczności w dochodzeniu do uzyskania efektów naukowo-badawczych stanowiących bogaty zestaw wiarygodnych argumentów na rzecz uznania hipotezy głównej i pomocniczej za udowodnione.

We Wstępie Autor określił, metody i narzędzia badawcze, założenia i ograniczenia przyjęte w pracy oraz jej strukturę. Zabrakło natomiast jasnego sprecyzowania celu rozprawy, co znacznie ułatwiłoby prowadzenie analizy. Natomiast dosyć konkretnie Autor określił hipotezę główną rozprawy, która brzmi następująco: „Unia Gospodarcza i Walutowa dzieli wiele wspólnych cech z systemem federalizmu fiskalnego”. Ponadto w recenzowanej rozprawie została także przyjęta hipoteza pomocnicza, mająca na celu lepsze zrozumienie badanego problemu. Mówi ona, że: „Choć Unia Gospodarcza i Walutowa dzieli wiele cech wspólnych z federalizmem fiskalnym, to ograniczone możliwości działania poszczególnych rozwiązań sprawiają, że nie korzysta ona z podstawowych zalet, jakie oferuje ten system.” Tak postawionej hipotezie zasadniczej i pomocniczej, w celu ich lepszego wyjaśnienia, Autor sformułował pięć pytań badawczych, które mają przyczynić się do wyjaśnienia nasuwających się kwestii i przeprowadzenia badania w sposób kompleksowy.

Zasadnicza teza rozprawy oraz hipoteza pomocnicza, jak również pytania badawcze, zostały określone prawidłowo i zdeterminowały one zarówno prowadzone w pracy rozważania teoretyczne, jak i badania empiryczne oraz pozwoliły na prawidłowe ukierunkowanie owych rozważań.

Udowodnienie tezy oraz weryfikację postawionej hipotezy pomocniczej, mgr Tomasz Rosiak przeprowadził przy pomocy różnych technik badawczych. W niniejszej rozprawie Autor dokonał w pierwszej kolejności analizy teoretyczno-empirycznej. Podstawową metodą badawczą wykorzystaną przez Autora w rozprawie, jest analiza literatury, dokumentów, danych źródłowych, statystyk, wyników badań i opracowań dotyczących federalizmu fiskalnego oraz integracji gospodarczej i walutowej w ramach Unii Europejskiej. Autor zastosował zarówno metodę opisową, metodę statystycznej analizy danych, jak również metody badań niereaktywnych, a zwłaszcza metodę historyczno-porównawczą. Zastosowana w pracy metoda badawcza jest typowa dla nauk ekonomicznych i społecznych, tj. prowadzi czytelnika od ogółu do szczegółowych analiz, by w końcowej części pracy dokonać syntezy. Opiera się ona na logicznej analizie ciągu zależności. Informacji i badań dotyczących

prorowadzonych badań jest bardzo dużo. Mają one różne zakresy czasowe i przestrzenne, stosowane są w nich różne metody badawcze i wskaźniki. Ich analiza i wnioskowanie na ich podstawie nie jest z tego powodu rzeczą prostą. Dużą zasługą Autora jest więc wybór i „uporządkowanie” znaczącej ilości informacji w określony sposób i wyciągnięcie na ich podstawie dodatkowych, w stosunku do pojedynczych zadań, wniosków. Należy przy tym zaznaczyć, że Autor z dużą ostrożnością formułuje wnioski, podając ograniczenia i uproszczenia, które należy brać pod uwagę. W ramach badań własnych, Autor wykorzystuje w celu weryfikacji problemów, także badanie porównawcze dla wybranych państw członkowskich.

1. Ocena zawartości rozprawy

Postawionym w pracy problemom badawczym i głównemu celowi pracy podporządkowana jest konstrukcja pracy.

Struktura pracy jest logiczna, przejrzysta, spójna i podporządkowana udowodnieniu postawionej tezy oraz zweryfikowaniu hipotez badawczych. Układ pracy, kolejność rozdziałów i zawarte w nich rozważania służą więc realizacji określonych we Wstępie zadań. Rozprawa składa się z Wstępu, czterech rozdziałów, podsumowania, wniosków, spisu tabel i wykresów, a także bibliografii, która ujęta została na stronach 226-236 i obejmuje liczne i ważne pozycje w jęz. polskim i angielskim w grupie książki i artykuły oraz traktaty i oficjalne dokumenty, raporty i artykuły prasowe, przy czym Autor w swoich badaniach oparł się również na informacjach znajdujących się na oficjalnych stronach internetowych Unii Europejskiej i instytucji międzynarodowych oraz krajowych, których wykaz znalazł się także w niniejszej bibliografii. Na szczególną uwagę zasługuje bogaty i aktualny materiał statystyczny ujęty w postaci tablic i rysunków. Pod względem ilościowym i jakościowym literatura została dobrana prawidłowo, jest zróżnicowana i bogata, przy czym należy podkreślić, że liczna jest liczba publikacji publikacji- zarówno w języku polskim, jak i angielskim- z ostatnich kilku lat.

Już w rozbudowanym Wstępie Autor dokonał uściślenia tematu swojej pracy, ukazując zarys tematyki i przedmiotu badania. Doktorant w sposób precyzyjny i logiczny przedstawił uzasadnienie podjęcia tematyki, metodologię rozprawy, hipotezę główną, hipotezę pomocniczą i pytania badawcze oraz konstrukcję pracy i skrót zawartości poszczególnych rozdziałów. Zawartość poszczególnych rozdziałów stanowi prezentację podstaw teoretycznych i prezentację uzyskanych wyników analizy. W części „ Podsumowanie

rozprawy”, liczącej 5 stron, Doktorant odniósł się do hipotezy głównej rozprawy, dokonał podsumowania i weryfikacji przyjętych hipotez. Za szczególnie ważne należy uznać część zatytułowaną „Wnioski”, w której Doktorant zestawiał najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy.

Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający w problematykę i szczegółowo prezentuje pojęcie, istotę oraz podstawy teoretyczne federalizmu fiskalnego. . Autor bardzo rzetelnie uporządkował w nim podstawowe pojęcia z tego zakresu, a także przedstawił w nim główne etapy i czynniki wpływające na systematykę federalizmu, odnosząc się także do takich kwestii, jak pierwsza i druga generacja badań nad federalizmem fiskalnym. Zaprezentował także charakterystykę i znaczenie budżetu federalnego. Takie podejście do struktury i zawartości tego rozdziału, wprowadzającego do dalszych, szczegółowych analiz, uważam za właściwe. Tworzy on naturalny pomost do zasadniczych części pracy, charakteryzujących się wyraźną koncentracją zarówno na problemach systemowo- teoretycznych, jak i empirycznych dotyczących federalizmu fiskalnego w kontekście UGW. Doktorant wykazał się dobrą znajomością licznych pozycji literatury, w tym zagranicznej, związanej z tematem rozprawy. Umiejętnie zestawiał zróżnicowane podejścia wielu badaczy i pokazał najistotniejsze wspólne ich elementy. Jest to dobre wprowadzenie do części empirycznej rozprawy, w której zaprezentował wyniki prowadzonej analizy

Rozdział drugi to studium, w którym Autor odnosi się do uwarunkowań wyjściowych dotyczących podstawowych dysfunkcji Unii Gospodarczej i Walutowej z trzech perspektyw teoretycznych: teorii integracji ekonomicznej, teorii optymalnych obszarów walutowych i wybranego makroekonomicznego modelu równowagi ogólnej. Zastosowane podejście pozwoliło Autorowi na głębsze ukazanie przyczyn i skali kryzysu w UGW oraz bardziej wnikliwą ocenę reform wdrażanych w strefie euro. Na podstawie przeprowadzonych badań w części końcowej rozdziału Autor dokonał syntetycznej oceny badanych procesów. Na podstawie lektury tej części pracy nasuwają się jednak pewne uwagi dotyczące nieco uproszczonego podejścia do teorii optymalnych obszarów walutowych. Autor oparł się na koncepcji, która sama w sobie ulegała pewnym ewolucjom wprowadzanym przez jej Autora kilkakrotnie, nie wskazując w niniejszym rozdziale tych właśnie zagadnień, co niewątpliwie stanowi pewne uproszczenie prowadzonej analizy, na które Autor nie zwrócił uwagi we Wstępie.

Rozdział trzeci zawiera szereg własnych myśli, uwag i wniosków Autora w odniesieniu do rozważań dotyczących zagadnień związanych z przebiegiem procesów integracji w Unii Europejskiej oraz integracji walutowej w UGW przed kryzysem oraz efektywności zastosowanych mechanizmów na rzecz tworzenia Unii Gospodarczej i Walutowej w kontekście federalizmu fiskalnego. Autor w niniejszym rozdziale podjął się odpowiedzi na pytanie, czy i w jakim zakresie UGW ma cechy zbieżne z federalizmem fiskalnym i czy korzysta z jego podstawowych zalet.

W rozdziale czwartym mgr Tomasz Rosiak wykazał się szeroką wiedzą i umiejętnością prowadzenia oceny reform i zmian wdrażanych w Unii Gospodarczej i Walutowej w UE, jakie wprowadzono w wyniku kryzysu w strefie euro. Prowadzona analiza miała na celu zbadanie, czy wprowadzane zmiany są zbieżne z założeniami federalizmu fiskalnego i tym samym, czy stwarzają one podstawy prawno- instytucjonalne do jego wprowadzenia w UGW. Rozdział należy uznać za ważny z punktu widzenia tematu dysertacji. Rozdział zawiera wiele elementów nieopracowanych w literaturze i został oparty na najnowszych materiałach, co potwierdza dobre merytoryczne przygotowanie Doktoranta. Tym bardziej, że kolejne części pracy, tj. rozbudowane Podsumowanie i Wnioski stanowią uzupełnienie prowadzonej w rozdziale czwartym analizy na temat potencjalnych działań, jakie należałoby podjąć w celu wprowadzenia federalizmu fiskalnego do strefy euro.

Pracę kończą wskazane wyżej Podsumowanie i Wnioski, w których to częściach Autor podsumowuje w syntetyczny sposób całość przeprowadzonych badań i rozważań zawartych w rozprawie oraz formułuje wnioski dotyczące badanego problemu.

W niniejszej recenzji- poza oceną ww. aspektów- dokonano również oceny formalnej strony pracy, tj. układu treści, zgodności tytułu pracy i poszczególnych części z ich zawartością oraz strony redakcyjnej rozprawy. Praca została przygotowana w zasadzie starannie w sensie językowym, aczkolwiek w pracy znalazłam pewne uchybienia natury formalnej dotyczące bardzo licznych uchybień interpunkcyjnych, stylistyki i tzw. literówek. Zwłaszcza te pierwsze są bardzo liczne i występują w całym tekście, poczynając od Wstępu

Podsumowując, chciałabym podkreślić, że recenzowana praca jest wartościowym kompendium wiedzy na badany temat, stanowiącym ważny wkład do nauki w obszarze międzynarodowej integracji gospodarczej. Praca charakteryzuje się generalnie właściwymi proporcjami analizy teoretycznej i empirycznej. Doktorant posiada rozległą wiedzę teoretyczną w zakresie problematyki dysertacji oraz dobrą znajomość literatury przedmiotu.

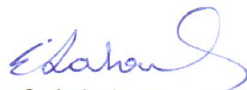
Z recenzenckiego obowiązku chciałabym jednak jeszcze zwrócić uwagę Doktoranta na kwestie, które mogą być pomocne w toku dalszych działań. Chodzi o takie kwestie, jak np.:

- jak już wskazałam wcześniej, szukałam odpowiedzi na to, gdzie jest główny CEL? Niestety w całym Wstępie nie zostało to wyłożone klarownie. Otrzymujemy w zamian, owszem ciekawy i dobrze skonstruowany, opis przeprowadzonych badań, w którym jednak- moim zdaniem- brak jest jasno sprecyzowanego celu głównego badania
- ponadto moim zdaniem Autor zbyt dużo miejsca poświęca w rozdziałach 2. i 4. opisowi kwestii, które zostały już bardzo szeroko przedstawione w innych licznych opracowaniach dotyczących integracji w ramach Unii Europejskiej oraz Unii Gospodarczej i Walutowej, w tym także w jęz. polskim.

Pragnę jednocześnie podkreślić, że sformułowane uwagi krytyczne nie mają istotnego wpływu na ogólną pozytywną ocenę recenzowanej pracy. Przedmiot badań uważam za istotny dla dalszego rozwoju nauki, zaś sposób ujęcia problemu stanowi wyodrębnione zadanie badawcze, odpowiadające wymogom rozprawy doktorskiej.

Ocena końcowa

Rozprawa doktorska pana mgra Tomasza Rosiaka jest wartościowym studium potwierdzającym wiedzę i umiejętności badawcze Doktoranta. Praca spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki i moim zdaniem zasługuje na wyróżnienie. W związku z tym wnoszę do Rady Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie pana mgra Tomasza Rosiaka do publicznej obrony.

prof. dr hab. Ewa Latoszek